ook al houdt men zich niet voor heilig, toch elken prikkel, om zich als een arm zondaar voor God op de knieën te werpen. Vandaar dat men aan de verzoening door het bloed van het heilig Godslam zoo weinig behoefte gevoelt, het Kruis van Golgotha niet begrijpt, en voortleeft in de zelfinbeelding van toch eigenlijk een onberispelijk, braaf burger, zoo al niet in het Koninkrijk der hemelen, dan toch in het koninkrijk van ons aardsche vaderland te zijn.

Hoog noodig is het daarom, dat de prediking in Christus' kerk, aan de Schrift getrouw, dit valsche, zieldoodend en geloofverstrikkend zondebegrip uitroeie, en er de diepere, Schriftuurlijke opvatting voor in de plaats stelle. En zeker, dat kan men nu beproeven, door op Adam en het paradijs, en de erfzonde terug te gaan, en leerstellig is dat ook uitnemend, maar de Schrift volgt toch gemeenlijk een anderen weg.

Ze ontsluiert ons namelijk achter het kwaad, waarvan we weet hebben, een tweede, veel uitgebreider gebied van onze zonden, waarover we geen rechtstreeksche wroeging kennen. Zoo bidt de vrome in Psalm 19: „Heere, reinig mij van de *verborgen* afdwalingen!" Zoo schrijft de apostel Johannes: „Indien reeds ons hart ons veroordeelt, God is meerder dan ons hart, en weet *alle* dingen". Zoo hooren we, dat reeds wie zijn broeder haat, een moordenaar is. En zegt Jezus, dat „wie eene vrouw aanziet, om haar te begeeren, alreede overspel in zijn hart heeft gedaan." Ja, geheel hiermede in overeenstemming, was er reeds door Mozes een offerande ingesteld voor wie zonder het te weten zich „door afdwaling" schuldig voor God had gemaakt.

Ieder voelt, hoe oneindig veel dieper dit gaat.

De zaak ligt namelijk zoo, dat men drie vragen kan stellen. De eerste: Wat vind *ik zelf* in mij verkeerd? De tweede: Wat vinden menschen, *die hooger staan dan ik*, en mij intiem kennen, verkeerds in mij? En de derde: „*Wat keurt God in mij af*"

Op de eerste vraag geven we dan een, o, zoo beknopt antwoord. We vinden onszelven meest o, zoo goed, hoogstens met enkele vlekjens. Op de tweede vraag is het antwoord reeds veel breeder, maar meestal hooren we dit niet, of willen er, als het ons ter oore komt, niet aan. Maar toch, het volle, alomvattende antwoord komt eerst op de derde vraag: *Wat keurt God in mij af!* en wiens oor voor *dat* antwoord openging, die belijdt volmondig, dat zelfs zijn beste werken door de zonde van zijn hart vergiftigd zijn.

Dit is dan ook het diepgaand onderscheid tusschen moraal en religie. Wie vroom voor God leeft, vraagt ten slotte altoos, *hoe God hem beoordeelt*, en wie zich dat afvraagt, zinkt zóo diep in eigen besef weg, dat hij vanzelf het Kruis omklemt, en weet *alleen bij genade te leven.*

Maar juist hierdoor valt dan ook een heel ander licht op de dusgenaamde zonde der *onbedachtzaamheid.*

De aardsche rechter veroordeelt zulk een zonde in den regel niet, of rekent ze althans aan als zeer verzachtende omstandigheid. In het onderling verkeer voegen we elkander wel toe: „Ge hadt er om *moeten* denken." Maar de diepe opvatting, dat *de onbedachtzaamheid* een wezenlijke zonde is, die God eens zelfs met den dood gestraft heeft, vindt ge buiten de Schrift niet. En wat nóg bedenkelijker is, onze eigenliefde is zoozeer geneigd, alle zonde der onbedachtzaamheid te verontschuldigen, dat we soms er wel spijt, ja, bittere spijt van hebben, als we door onbedachtzaamheid anderen leed berokkenden, maar dat het toch ook dan zelfs niet in ons opkomt, er *zonde voor God* in te zien.

En toch is de onbedachtzaamheid dat wel degelijk; althans zoo dikwijls er onbedachtzaamheid in eigenlijken zin bij in het spel is; en of dit het geval is, kunnen we het best aan anderen afmeten.

Als een ander, van gelijke gave van inzicht en doorzicht als wij, maar een die wakker en oplettend was, dezelfde onbedachtzaamheid *niet* zou begaan hebben, staan wij, zoo wij in onze onnadenkendheid wel in zulk een onbedachtzaamheid vervielen, schuldig, en begingen zonde voor God.

Niet alle personen staan hierin gelijk. De ééne ontving van God veel rijker gave van vooruitzien der gevolgen, en God die rechtvaardig is, zal een iegelijk oordeelen naar de gave die hem verleend is. Maar van de ons verleende gaven zullen we dan ook Gode rekenschap geven, en voor wat we, zoo we die gaven volledig gebruikt hadden, hadden kunnen voorzien, maar door onze onbedachtzaamheid verwaarloosden, staan we voor den heiligen God in onze zonde.

De gevolgen van zulk een onbedachtzaamheid kunnen klein, maar kunnen ook ontzettend zijn. Een legeraanvoerder kan er een fout door begaan, die aan duizenden personen het leven kost en de toekomst van zijn land in de waagschaal stelt. Maar, groot of klein, de gevolgen komen wel terdege bij God voor uw rekening, zoo dikwijls ge door opmerkzaam, wakker, helder en oplettend te zijn, het kwaad hadt kunnen voorkomen.

Het groote gevaar schuilt hier in onze aangewende *behelijkheid.*

Ge kent zelf in het leven zeer goed het onderscheid tusschen tweeërlei personen: de één altoos wat men noemt bij de pinken, wakker, bezield, scherp vooruitziend, en bijna nooit door de uitkomst verrast; de ander daarentegen meestal suffering en zoezend, handelend zonder na te denken en de onbedachtzaamheid in eigen persoon.

Die onnadenkendheid, die onbedachtzaamheid is bij zulk een tot hebbelijkheid geworden. Hij is door opvoeding, door slap zich aan te stellen, door zich niet in te spannen, zoo droomerig en zoo onbeholpen *geworden;* en nu is het voorzeker voor zulk een onmogelijk, om plotseling en opeens zijn natuur te verzetten en zich tegen elke onbedachtzaamheid te wapenen. Dat kan in zulk een toestand niemand. Maar wat hij wel kan, is: hij kan inzien, dat hij in zulk een toestand niet mag berusten; en om uit dien toestand uit te komen is het eerste, dat hij er het *zondige* van erkenne.

Een ieder is verplicht en van Godswege gehouden de gaven en krachten van zijn geest te oefenen, ze door oefening op volle kracht te brengen, en ze in elk gegeven geval juist en ten volle aan te wenden. En wie dat doet, handelt nooit in zondigen zin onbedachtzaam.

Wie daarentegen het werktuig van zijn geest laat roesten, en als het stroef wordt er geen olie in druppelt, is er zelf schuld aan, zoo het op het gegeven oogenblik niet werkt.. Wie des avonds vergat zijn uurwerk op te winden, heeft het zichzelf te wijten, als het hem des morgens den tijd niet meer aanwijst.

We kregen onze oogen om te zien en onze ooren om te hooren; en zoo ook ontvingen we geestelijke organen, om scherp in te leven in onze omgeving, met de omstandigheden te rekenen en de gevolgen te voorzien.

Wie bij het naar bed gaan de kraan van het gaslicht overdraait, en 's nachts benauwd wakker wordt, omdat heel het vertrek met gas gevuld is, en zelfer nog het leven af brengt, maar zijn kindeke reeds dood in de wieg vindt, heeft door onbedachtzaamheid schriklijk gezondigd. Maar ook wie onbedachtzaam een verkeerd persoon in zijn huislijk verkeer toelaat, en daardoor oorzaak wordt dat zijn volwassen zoon of dochter in de ziel wordt vergiftigd, heeft een zielemoord voor God begaan.

Er zijn tijden en oogenblikken, dat bijna een eider wakker, vindingrijk en dapper wordt. Zie het maar bij brand die uitbreekt, bij pest die rondwaart, bij oorlog die woedt. Dan staat men verbaasd over de klaarheid van veler inzicht en over de flinkheid waarmeê ze optreden. In de dagen van de reuzenworsteling onzer vaderen zijn daardoor ook op onze erve wonderen verricht.

Hieruit nu blijkt overtuigend, hoe ook die halfsuffende en droomerige personen die zichzelf in hun slappe onbedachtzaamheid behaagden, als het moet, wel terdege kunnen opstaan uit hun slaperigheid, en dat ze vanzelf wakker worden en hun oogen gebruiken, zoodra maar een hooger belang ze aandrijft, hen prikkelt en hen zichzelven doet overtreffen.

Welnu, dat hooger belang biedt de Schrift u daarin, dat ze u in die onbedachtzaamheid *zonde voor God* doet zien; dat ze u aanzegt hoe dit laten roesten van uw geestelijk werktuig u schuldig voor God stelt; en hoe al uw slappe hebbelijkheid een bederf van uw persoon, een verzwakking van uw karakter, een demping van uw levensernst, een knakken van uw geloof en een niet-gebruiken van de door God u verleende gaven is, die de heilige God u als *zonde* toerekent.

Nu zet ge hierin uw persoon niet plotseling om. Slappe hebbelijkheid is langzaam opgekomen, en gaat alleen door gestadige, volhardende, aanhoudende bestrijding er weer uit.

Maar het begin moet dan toch zijn, dat ge ophoudt uw geestelooze onbedachtzaamheid te verontschuldigen, en dat ge ernst gaat maken met de onderwijzing van God in zijn Woord, die u aanzegt, dat elke onbedachtzaamheid u tot zonde moet worden; een zonde die u voor God wel ter dege schuldig stelt; die ge Hem hebt te belijden; en waarvoor ge Hem om vergiffenis hebt aan te roepen.

Dat is het punt van ommekeer.

Niet langer uw onbedachtzaamheid goed praten, maar er u zelven over aanklagen. Er geen oogenblik langer vrede mêe hebben, maar ze als een omwinding die uw handen bond en uw voeten belemmerde, van u afwerpen.

En dan op uzelven toezien, en van Sabbath op Sabbath nagaan, wat ge gevorderd zijt. In huis uw vader of moeder, uw man of vrouw tot bondgenoot maken in dezen strijd, om u te waarschuwen, om u aan uzelven te ontdekken, en u aan te moedigen zoo ge vooruitkwaamt, of u te bestraffen zoo ge weer inzonkt.

Er zijn onbedachtzamen die in hun onbedachtzaamheid gestorven zijn. Maar er zijn er ook, die met Gods hulpe deze zonde ten slotte glorierijk overwonnen.

Moge die heilige zelfoverwinning ook uw deel zijn!

Amsterdam, 2 Sept. 1904.

Na de rust.

Het vriendelijk woord, dat Christus na de eerste vermoeiende zendingsreis zijnen discipelen toeriep: rust een weinig, heeft beteekenis voor heel ons menschelijk leven.

De veer kan niet altoos gespannen zijn. De mensch is geen machine, die dag en nacht door arbeidt. God zelf, die na den scheppingsarbeid rustte van zijne werken, heeft den rustdag ingesteld, opdat zijn menschenkind ook in dat opzicht een navolger Gods zou zijn. Er is voor het sociale leven geen rijker zegen dan de sabbath, waarop de last van den arbeid van de moede schouders wordt afgetild. Waar deze ordinantie Gods geschonden wordt, daar wordt de mensch een slaaf, verarmt de volkswelvaart, vermindert de werkkracht. Terwijl, omgekeerd, wie Gods gebod ook in dit opzicht eert en onderhoudt, daarin grooten loon vindt.

Vooral voor hen, die gestadig met het hoofd hebben te arbeiden, is die rust een dubbele behoefte. De arbeider, die in het zweet zijns aanschijns zijn brood verdient, moge vaak meenen, dat hersenarbeid geen arbeid is, maar het tal van ongelukkigen, die wegens te ingespannen studie geknakt werden in hun zenuwleven en een rampzalig bestaan voortsleepen, bewijst wel het tegendeel. En ge behoeft het gros onzer boerenarbeiders, met hun forsche gestalte, hun door zon en lucht gebruind gelaat slechts te vergelijken met de tengere figuur, de bleeke gelaatskleur, de moeheid van oogopslag, zoo vaak den man van studie eigen, om te gevoelen aan welke zijde de schaal van den arbeid doorbuigt.

Het is daarom zoo uitnemend, dat juist aan deze met geestelijken arbeid bezwaarden een ruimere tijd van rust en krachtsherstel wordt geschonken. Onze vacanties op school dienen niet alleen om onzen kinderen de weelde van natuurgenot in den zomer te verzekeren, maar ook opdat zij, die met onderwijs belast zijn, nieuwe kracht kunnen verzamelen. Ons parlement gaat op zomerreces, eer nog de officieele sluiting der Kamers geproclameerd is. Onze predikanten genieten hun „vrije Zondagen", en de catechisaties staan stil. En zelfs burgerde van Engeland uit zich allengs ook in onze handelswereld de gewoonte in, om door beursvacantiedagen aan handelsman en klerk een dag van rust te verzekeren.

Na die rust op kerkelijk en politiek gebied, voor school en universiteit, keert men thans met nieuwe kracht en hoogere bezieling aan den arbeid weder. De blik is weer verruimd; menig kwellende zorg wordt lichter gedragen; menig onoverkomelijke hinderpaal blijkt thans bij forscheren aanloop te overwinnen. Het leven tint zich minder mat en droef, en het oog ziet weer de zonneglansen, die Gods genade uitspreidde op ons pad.

Dankbaar voor den zegen, in die rust ons geschonken, gordt ook onze redactie zich weer aan tot den arbeid. Het werkjaar, dat voor ons ligt, belooft een rijk jaar te zullen worden. In het verschiet daagt reeds de Synode van Utrecht, waarop menige belangrijke beslissing zal moeten genomen worden, die ook door den arbeid der pers dient voorbereid te worden. En niet minder scherp teekent zich reeds aan den horizon af de electorale worsteling, waarvan de Statenverkiezing in dezen zomer ons het voorspel bood. Scherper dan ooit te voren zal in 1905 de strijd zijn, waarbij de handhaving van ons christelijk volkskarakter de inzet worden zal. Waar socialen en liberalen thans weer de wapenen blank schuren en het *plan de campagne* opmaken, zou vadzige rust onzerzijds verraad zijn aan de ons heilige banier.

Zoo wacht ons na de rust een rijke taak.

De taak om in ons kerkelijk leven voort te bouwen op den gelegden grondslag. Een gereformeerde kerk, die niet steeds aan het reformeeren blijft, boet haar eerenaam in. Dankbaar voor de verkregen winst, blijven we met Paulus naar de volmaaktheid grijpen, waartoe we ook van Christus geroepen zijn.

En de taak tegenover ons volksleven, om weer hoog en klaar boven alle misleidende leuzen het woord onzes Gods te doen weerklinken: Terug, o Nederland, naar de Wet en de Getuigenis, indien ge een dageraad hebben wilt.

De benoemingen.

Het drietal benoemingen aan de Vrije Universiteit, waarmede H. H. Directeuren gedurende de zomervacantie ons verrasten, is met blijde ingenomenheid door heel onze pers begroet.

Te verwonderen is dat niet.

Reeds jaren lang is in volksvergadering en pers aangedrongen op uitbreiding der Universiteit. Dien aandrang hebben we steeds gewaardeerd. Er sprak uit dat dringen liefde voor onze Hoogeschool en haar beginsel. Hoe rijk voorzien de Theologische faculteit ook was, men voelde en sprak het openlijk uit, dat daarmede aan het Universitaire beginsel niet genoeg werd gedaan. Vooral de ernst der sociale quaestie, de meerdere invloed der antirevolutionaire partij op politiek gebied en het gebrek aan mannen, die in parlement en staten onze beginselen konden bepleiten of voor regeeringsambten geschikt waren, vroeg om versterking der juridische faculteit. En waar deze aandrang, nu eens vriendelijker dan weder heftiger, steeds beantwoord werd met een vermaan tot geduldig wachten, daar kreeg het soms den schijn, alsof in den kring der Universiteit zelve het hoog belang van deze uitbreiding niet zoo sterk werd gevoeld.

De thans losgekomen benoemingen zullen wel afdoende hebben getoond, hoe onjuist deze schijn was. Zonder toch te veel in te dringen in de histoire intime dezer benoemingen, zal voor ieder nu wel duidelijk zijn, waarom deze benoemingen niet eerder geschieden konden. Waar de desbevoegde mannen van oordeel zijn, dat onder hun leerlingen uitnemende krachten schuilen, daar zou het dwaas zijn door een overijlde benoeming zich de kans af te snijden deze leerlingen, die hun studie nog moeten voltooien, voorgoed aan de Hoogeschool te verbinden. Publiek kon dit van te voren niet gezegd worden; kieschheid verbood dit. Zoo moest de Vrije Universiteit wel geduld oefenen, in het goed vertrouwen, dat hare hope niet beschaamd zou worden.

De versterking der juridische faculteit verblijdt ons het meest. Prof. Fabius ziet thans in Mr. Diepenhorst een zijner beste leerlingen als hulpe naast zich optreden. Hoe jong hij ook zijn mag, toch heeft deze rechtsgeleerde door zijn optreden op politiek gebied reeds een goeden naam onder ons volk verworven als handig debater en kloek voorstander onzer beginselen, En dat de wetenschappelijke aanleg waarlijk niet ontbreekt, bewees het uitnemend proefschrift *Calvijn en de Economie*, dat van breede historische opvatting en principieele klaarheid getuigt.

Mr. Anema neemt een eenigszins andere positie in. Hij is geen leerling der Vrije Universiteit, maar ontving zijn opleiding aan de Leidsche Hoogeschool onder Prof. v. d. Vlugt. Toch kon en mocht dit niet als bezwaar gelden, waar afdoende bleek dat de leerling zich geheel ontworsteld had aan het pantheïstische idealisme van zijn leermeester, met dezen zelfs meermalen de wapenen kruiste en met steeds klaarder helderheid voor de Calvinistische rechtsbeginselen partij koos. Wie zoo een geestelijke wedergeboorte heeft doorgemaakt en veel wat vroeger hem lief was, prijs gaf omdat hooger beginsel het eischte, heeft dubbel aanspraak op de sympathie van ons volk. De vleiende woorden, waarmede Prof. v. d. Vlugt na deze breuk Mr. Anema als een der knapste koppen van de jonge garde der anti-revolutionnaire partij begroette, doen genoegzaam zien, hoe hoog ook buiten onzen kring deze jonge geleerde staat aangeschreven. Voor de Vrije Universiteit is zijn benoeming ongetwijfeld een aanwinst.

Ook de literarische faculteit mag met haar vermeerdering worden geluk gewenscht. Al heeft de werkkring van Dr. R. H. Woltjer dusver minder op publiek terrein gelegen, zoodat zijn naam nog niet zoo bekend is, toch weet men in wetenschappelijke kringen zeer wel, dat de zoon van Prof. Woltjer meer dan één deel van zijns vaders geest heeft geërfd, en was hij de aangewezen man om naast zijn vader op te treden. De hooge lof, door binnen- en buitenlandsche geleerden aan het proefschrift van dezen jongen doctor toegekend, bewijst genoegzaam, dat we in hem een uitnemenden philoloog bezitten, die met alle kracht er voor ijveren zal om den goeden naam, dien de literarische faculteit der Vrije Universiteit bezit, hoog te houden.

Door de benoeming van dit drietal jonge geleerden heeft de Vrije Universiteit hun zeker een groot blijk van vertrouwen geschonken. Maar afgaande op wat dusver door hen geleverd werd, mag het vertrouwen worden gekoesterd, dat zij zich geheel aan de wetenschap zullen geven, voor de Calvinistische beginselen, die hun lief zijn, met eere het geestelijk zwaard zullen voeren, en aldus toonen zullen den ridderslag waard te zijn, die hun geschonken werd.

Calvijn en de Economie.

Ook in ons blad mag niet achterwege blijven een bespreking van de dissertatie, waarmede Mr. P. A. Diepenhorst tot doctor in de Rechtswetenschap aan de Vrije Universiteit promoveerde.

Onder de dusver verschenen juridische dissertaties aan de Vrije Universiteit bekleedt dit proefschrift zeker een eereplaats, zoowel om de actualiteit van het onderwerp als om de breede historische opvatting.

Het sociale vraagstuk, dat zoo nauw met de economie saamhangt, staat in den strijd der meeningen op den voorgrond. Hier vooral moet partij gekozen worden. En wie daarbij zich alleen leiden laat door het belang der politieke partijverhoudingen en niet doorgraaft tot den bodem der beginselen, loopt telkens gevaar links of rechts af te dwalen.

Nu heeft Mr. Diepenhorst er niet aan gedacht zelf een Calvinistische economie te geven. Voor een proefschrift ware dat te hoog gemikt. Maar hij heeft — en daarin ligt de verdienste van zijn arbeid — aangetoond, hoe het Calvinisme bij monde van Calvijn wel degelijk beginselen geponeerd heeft, die voor den heelen opbouw der economie van het hoogste belang zijn.

Natuurlijk is hierbij niet de bedoeling geweest, en Mr. Diepenhorst zelf spreekt dit onbewimpeld uit, alsof in terugkeer tot Calvijn het einde van alle wijsheid lag opgesloten. Een goed Calvinist aanvaardt dankbaar het meerdere licht, dat God sinds Calvijn in den loop der historie ontstak. Van repristinatiezucht is dus geen sprake. De wetten, door Calvijn geïnspireerd tegen weelde en overdaad, mogen voor het Genève van dien tijd waarde hebben gehad, maar zouden in onze dagen in dien vorm een onmogelijkheid zijn.

Maar wel heeft Mr. Diepenhorst volkomen terecht gevoeld, dat Calvijn niet alleen theoloog, maar ook uitnemend staatsman was, die door zijn grondige juridische studien volkomen berekend was ook op dit gebied als autoriteit op te treden. Een juridische studie van Gereformeerde zijde zal daarom alzoo moeten beginnen met bij Calvijn het uitgangspunt te zoeken, den gouden draad, waaraan voortgesponnen worden moet.

Gemakkelijk was de taak van den onderzoeker hierbij niet. Nog daargelaten dat van een afzonderlijke wetenschappelijke beoefening der economie in Calvijn's dagen geen sprake was, heeft Calvijn op juridisch gebied nooit een afgerond systeem gegeven. Wie Calvijn's beginselen op dit terrein wil leeren kennen, moet zich dus de moeite gunnen uit den schat van zijn thetische en exegetische werken uit te zoeken wat voor dit onderwerp van belang is. Daarbij komt de rijke verzameling van Calvijn's brieven, die door de uitgave van Baun, Curtis en Reuss thans gepubliceerd is. Terwijl eindelijk de wetgeving van Genève, voor zoover deze onder Calvijn's leiding tot stand kwam, mede als kenbron dienst moet doen.

Mr. Diepenhorst heeft de resultaten van dit omvangrijke onderzoek neergelegd in vier hoofdstukken, waarin achtereenvolgens behandeld wordt wat Calvijn leerde over de *rente*, *koophandel* en *menschelijk beroep*, *weelde* en *communisme*. Menige onjuiste opvatting over Calvijn, die nog steeds de ronde doet, wordt hier op afdoende wijze weerlegd. Reeds in dat opzicht heeft Mr. Diepenhorst recht op de waardeering van ieder, die Calvijn lief heeft. Maar veel hooger beteekenis heeft zijn arbeid, omdat hij klaar en duidelijk heeft aangetoond, hoe Calvijn, door juister de Schrift uit te leggen, het renteverbod der Roomsche kerk heeft teniet gedaan en aan den handel nieuwe banen geopend heeft; hoe hij het menschelijk beroep en den koophandel weer als Goddelijk beroep in eere bracht tegenover de eenzijdige spiritualistische opvatting van velen in zijn dagen; hoe hij weelde en overdaad tegenging, waardoor de ongelijkheid der standen noodeloos verscherpt werd, en tegelijk heeft geijverd tegen een communisme, dat onder Christelijken dekmantel, het privaatbezit wilde opheffen. Terwijl in een zeer bezield slotwoord er op gewezen wordt, hoe het diepere beginsel, dat Calvijn dreef, aan al deze uitspraken op economisch gebied ten grondslag ligt en ze daarom blijvende waarde hebben ook voor onzen tijd.

Zoo dijde dit proefschrift tot een lijvig boekwerk van meer dan driehonderd pagina's uit. Het is te betreuren, dat een inhoudsopgave ontbreekt, waardoor het naslaan niet gemakkelijker wordt. Maar wie dit werk doorleest en bestudeert, zal dankbaar zijn voor het licht, dat hier over Calvijn's beginselen ontstoken wordt, en te meer de uitnemende gave waardeeren, die God ons in Calvijn geschonken heeft.

De Haagsche Synode.

De jubelkreet, dat de Haagsche Synode om was en voortaan de heerschappij der modernen in de Hervormde Kerk voor goed gebroken was, is al lang verstomd.

De Synode die dit jaar saamkwam, begon met niet den Haagschen hofpredikant Dr. van der Flier, maar den modernen predikant der Waalsche gemeente te Leiden, Chavannes, tot haar voorzitter te benoemen. Een da capo van het presidium van Ds. Perk, alleen met dit onderscheid dat Ds. Perk tot de meer behoudende modernen behoorde, terwijl Ds. Chavannes een zeer geavanceerd type vertoont.

Dat van een Synode onder zulke auspiciën begonnen, niets te wachten viel voor de Gereformeerde actie, was duidelijk. Men bracht den tijd zoek met allerlei finantieele quaesties, beheerregelingen en reglementsveranderingen, waarvan het verslag in de pers zoo onbeduidend was, dat het niemand interesseerde. Van hoogere bezieling, van heilige geestdrift was op deze Synode geen spoor te ontdekken. Ze ging heen zonder dat ze zelfs de oppervlakte van het water van ons volksleven rimpelen deed. Een carricatuur van wat zich zelf de volkskerk noemt en meent de geestelijke leiding van ons volk in handen te hebben.

Degenen, die van zulk een Synode een reorganisatie der kerk verwachten, zijn dan ook opnieuw deerlijk bedrogen uitgekomen. Men kan evengoed aan den Paus van Rome vragen, de Roomsche kerk in gereformeerden trant te hervormen. En of men nu al aanvoert, dat de aanhoudende smeekbede der verongelijkte weduwe ten slotte zelfs het hart van den onrechtvaardigen rechter vermurwde, dat baat niet, omdat van de Haagsche Synode gevraagd wordt wat ze krachtens haar levensbeginsel niet schenken kán: een vernietiging van het hierarchisch kerkbestuur, waaraan ze zelf haar oorsprong heeft te danken.

Men vergist zich dan ook ten eenenmale wanneer men meent, dat deze Synode althans één stap in de goede richting deed door op het voorstel tot herstel der theologische faculteit in te gaan. De Synode heeft, gelijk Dr. Schokking in de *Gereformeerde kerk* terecht opmerkte, dat voorstel met bijna algemeene stemmen van de hand gewezen. Aan de uitnoodiging van den Minister, dat men van Hervormde zijde in een klaar en duidelijk voorstel zijn wenschen belichamen zou, werd niet voldaan; wat ook niet anders te verwachten was van een Synode, waarin de moderne richting, wier troetelkind de bestaande faculteit van godsdienstwetenschap is, den schepter zwaait.

Wat de Synode besloot was een daad van hostiliteit. Zoodra het wetsontwerp tot reorganisatie van het Hooger Onderwijs wordt ingediend, zal de Synode in buitengewone zitting saamkomen, om met de hoogleeraren in de theologie haar houding tegenover dat wetsontwerp vast te stellen. En wie den geest kent, die thans in de Synode den toon aangeeft, behoeft niet te twijfelen hoe dit oordeel uitvallen zal. Al wat dienen moet om de Gereformeerde gezindheid in de Hervormde Kerk te handhaven, is voor deze Synode contrabande.

Voor onze Gereformeerde broeders in de Hervormde Kerk bracht zoo ook deze Synode weer een bittere ontgoocheling.

Zal het resultaat zijn, dat men met antinomiaansche gelatenheid zich bij de besluiten der Synode neerlegt en in „stille zijn" zijn kracht zoekt?

Of zal eindelijk worden ingezien, hoe diep de smaad is, Christus, den Koning zijner Kerk, aangedaan door de onderwerping aan een bestuur, dat met Zijn Woord niet rekent, en daarom de moed worden gegrepen om te breken met een macht, die èn de kerk èn ons volksleven verderft?

Repliek.

Nu *De Heraut* weder in vol formaat vermaat verschijnt, haasten we ons de repliek op te nemen, die de heer Bensdorp ons zond over de vraag, of de Roomsche Kerk leert, dat de genadewerking van het sacrament afhankelijk is van het geloof van hem, die het sacrament ontvangt.

De heer Bensdorp antwoordt ons dit:

Geëerde Redactie,

Uit uw welwillend antwoord op mijn ingezonden schrijven van 26 Juni, blijkt mij een keer te meer, hoe uiterst moeilijk andersdenkenden onze leer weten te verstaan.

Ik had beweerd, dat volgens de Roomsche leer, het geloof een volstrekt noodzakelijke vereischte is voor het ontvangen der sacramenteele genade. U stelt hiertegenover het getuigenis van verschillende Roomsche theologen, die uitdrukkelijk beweren, dat ook ongeloovigen geldig sacramenten kunnen ontvangen.

Maar, geëerde Redactie, vergun mij u op te merken, dat dit buiten de quaestie is. De vraag is niet, of men zonder geloof *geldig* een sacrament kan ontvangen, maar of men zonder geloof de *genade* van het sacramant kan deelachtig worden. Bepaaldelijk dit heb ik ontkend en blijf ik ontkennen. Geen enkele Roomsche theoloog zal zulks toegeven. Allen leeren eenparig, dat dit volstrekt onmogelijk is. Immers de heiligmakende genade, die men door het sacrament deelachtig wordt, is niets anders dan eene mededeeling der bovennatuurlijke gerechtigheid of eene vermeerdering daarvan. Maar die rechtvaardigmaking kan volgens alle godgeleerden nooit geschieden zonder geloof. Het geloof is het begin en de wortel van alle rechtvaardigmaking, gelijk o. a. het concilie van Trente op gezag der H. Schrift uitdrukkelijk heeft verklaard.

Het zinnetje, dat u aanhaalt uit Mannens, waarin deze zegt, dat, om aan de vrucht van het Allerh. Sacrament der Eucharistie of des avondmaals deelachtig te worden, althans eenige *intentie* of *wil* vereischt wordt om dit Sacrament te ontvangen, bewijst niets. Mannens zegt immers niet, dat hiervoor *alleen en uitsluitend* die intentie vereischt wordt, en niets anders? Hij had gezegd, dat voor de *geldigheid* van alle sacramenten, in hen die ze ontvangen, eenige intentie of wil om ze deelachtig te worden, gevorderd wordt. Dit geldt, zoo had hij er bijgevoegd, nochtans niet voor het sacrament der Eucharistie, omdat dit reeds aanwezig is, reeds een geldig sacrament is, vóór het wordt ontvangen. Terloops merkt hij hierbij op, dat nochtans voor de *fructuosa* (niet voor de *valida*) susceptio van dit sacrament, toch ten minste *eenige* intentie vereischt wordt. Hiermede sluit hij nu toch waarlijk niet uit, dat er nog andere gesteltenissen vereischt worden?

Hij zegt dit trouwens elders zoo uitdrukkelijk mogelijk. U lese bijv. het volgende nummer bladzijde 217 no 373 en bijzonde no 310. III. 1. en no 303. Heel bijzonder raad ik u ook de